

Poštnina pavšalirana.

Šoli, mladini

in učiteljstvu!

Slovenski učitelj

*Glasilo jugoslovanskega
krščanskega učiteljstva*

Urednik F. Fabinc

Vsebina:

Iz moje prakse. Janko Polák	101
Skupna organizacija učiteljstva. Stanko Vrhovc	104
Skrb za vajence. Fran Erjavec	106
Naše podeželske šole. A. Kržišnik	107
Ljud. šol. čitanka. Rud. Pečjak	108
Kultura in književnost	110
Zapiski	112
Društvena in stanovska kronika	114

Leto XXI.

1920

Štev. 6.

Tvornica učil.

Mnogo je članov učiteljskega stanu, ki lahko tvornici učil in potom nje vsemu šolstvu naše države mnogo koristijo. Na vse te se obračamo s pozivom, naj tvornici najavijo svojo pomoč v občo korist.

Tvornica učil napravlja in prodaja zbirke rudnin, hroščev, metuljev, rastlin, nagačenih ptičev, čveteronožcev, plazivcev, dvoživk itd. Učiteljstvo, ki hoče in more pri teh zbirkah sodelovati, naj se takoj javi z navedbo predmetov in pogojev!

Sprejemamo vse predmete, izdelke, načrte, risbe, slike itd. za nazorni pouk. Prosimo prijav!

Dobrodošle so nam slike in skice za zemljepisni, zgodovinski, narodopisni pouk. Kupujemo predmete za kemična in fizikalna učila, za somatologijo, za risanje, deška in ženska ročna dela. Ustrežete nam z lastnimi izumi, ki jih posameznik v množini ne more izdelovati, tvornici pa bo to mogoče. Neizrabljeni kapitali posameznikov naj pridejo potom naše zadruge v skupno blaginjo!

Pozivljamo vse šole, naj nam naznanijo, koliko in katerih učil, samoučil in šolskih potrebščin si najprej želé. Predvsem hočemo ustreči najnujnejšim potrebam in zahtevam.

Vse šole, učiteljstvo in učit. društva pozivljamo k pristopu. Delež po 100 dinarjev je plačati takoj ali pa v štirih zaporednih mesečnih obrokih. Upravni svet je za leto 1920 določil vpisnine 5 dinarjev.

**Tvornica učil in šolskih potrebščin
v Ljubljani.**

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA KRŠČANSKEGA UČITELJSTVA

LETO XXI.

LJUBLJANA, 15. junija 1920.

ŠTEV. 6.

Iz moje prakse.

Janko Polák.

Pogovorimo se danes malo o onem imenitnem predmetu, ki je tiskan v katalogih in šolskih naznanilih na najodličnejšem, t. j. na prvem mestu, a je kljub temu pastorek med vsemi predmeti naših osnovnih narodnih šol.

Če je označba zgoraj omenjenega predmeta z besedico vedenje točna, o tem se v sledeči razpravi ne bom prerekal; zdi pa se mi, da izvabi ravno označba vedenje mnogo učiteljev in učiteljic na napačno pot; zakaj izkušnja uči, da je mnogo učiteljev in učiteljic, ki ob tej označbi ne mislijo na drugo, kakor na vedenje v šoli in morda še na vedenje učencev in učenk izven šole; a to samo tako dolgo in daleč, da izginejo učenci in učenke učitelju in učiteljici iz vidika.

Da je tako umevanje označbe vedenje docela enostransko, ve vsakdo, komur je znano, da je učitelju in učiteljici vidno vedenje učencev in učenk samo delni izraz njihove notranjosti, t. j. njihove duše in njihovega srca. In iz napačnega umevanja označbe vedenje izvira diletantizem, ki ga opažamo pri mnogih učiteljih in učiteljicah takrat, ko zapisujejo red v rubriko, ki je namenjena označbi za vedenje.

Kaj neki je vzrok temu diletantizmu? —

Meni se zdi, da je glavni vzrok temu nepoznanje življenja, t. j. nepoznanje socialnega miljeja, v katerem živi otrok. Mnogo pa je temu vzrok tudi to, da smo prevzeli pretežno večino vzgojnega blaga iz onih časov, ko se je rekrutiralo učiteljstvo iz vrst takih ljudi, ki sta jim bila pripomočka za vzgojo palica in povest, spisana v maniri umetnega simbolizma.

Palice smo se že otresli; a otresti se ne moremo umetnega simbolizma, t. j. moralizovanja, ki se zdi mnogim še tudi v dvajsetem stoletju univerzalni pripomoček v dosegu uspehov v vzgoji.

Človeka je sram, ko vidi, kako malo nam zaupajo. Ali res ne čutite tega nezaupanja, ko vam silijo v roke vzgojno snov v maniri lažnivega Matijčka in mostú, na katerem si zlomi lažnik nogo? — Morda pa o tem dosedaj niti razmišljali niste, ker ste mislili, da mora biti tako; in da drugače sploh biti ne more? —

No, ne oporekam, da je bila morda taka vzgojna snov prikladna za takega učitelja in tako učiteljico, ki nista prišla nikdar v življenju do spoznanja, da sta ob taki maniri vzgoje preganjala hudiča z Belcebubom, t. j. učenci in učenke so prej ali slej spoznali sami, da nihče ne zna tako

lepo lagati, kakor sta lagala učitelj in učiteljica takrat, ko sta jim izmišljeno povest o Matijčku in mostu pripovedovala kot — resnico.

Takih povestic, zgrajenih na podlagi umetnega simbolizma, bi vam naštel lahko celo vrsto; a je že samo za naštevanje tega zastarelega blaga škoda dragocenega časa in prostora; in zaradi tega naj zadostuje samo izmišljotina o Matijčku in mostu.

Da ni v vzgojnem oziru stalnih uspehov, temu se čudimo; ne čudimo pa se skoro nikoli pripomočkom, s katerimi vzgojujemo. Mesto, da bi postavili laži nasproti resnico, pa ji postavimo nasproti morda še bolj neumno laž, nego je bila originalna laž.

Jasno je, da bomo morali dati umetnemu simbolizmu slovo, in da bomo morali kreniti na pot naravnega simbolizma; zakaj le ta zajema snov iz resničnega življenja.

Kako radi poudarjamo, da učimo za življenje in ne za šolo! —

Toda koliko je učiteljev in učiteljic, ki si drznejo ob pouku pogledati skozi okno šolske sobe, da bi videli na cesti prizor, ko ženo človeka, ki ima dušo, srce, kri in meso, zaradi ene krone v zapor! — Zaradi ene same krone, s katero bi bil rad za godovni dan razveselil svojega bolehnega, a ravno zaradi tega tem srčneje ljubljenega otroka! — Otroka, ki gleda tudi sam ves ta prizor, a ga ne ume . . .

Da, koliko je takih učiteljev in učiteljic med nami? — Malo jih je! . . . Zakaj v dnevniku imajo markirano izmišljotino o paglavcu, ki je ukradel kos živega apna iz same sračje prešernosti . . . Vprašam vas: to naj bo način vzgoje v dvajsetem stoletju? —

Kdor ne loči v tem resnice od izmišljotine, naravnega simbolizma od umetnega, ta ne sodi za vzgojitelja.

Ne, označbe za vedenje niso postavili merodajni činitelji v kataloge in šolska naznanila zaradi tega, da bi se ne pozabili učitelji in učiteljice, učenci in učenke zabavati ob neslanih izmišljotinah umetnega simbolizma, temveč postavili so to označbo na najodličnejše, t. j. na prvo mesto zaradi tega, ker so ob nji mislili na to, da naj dá šola človeški družbi ljudi, ki vedo zapoved o veliki ljubezni do bližnjega, jo razumejo in se po nji tudi ravnaajo.

Da, ravno zapoved o veliki ljubezni do bližnjega je podlaga: etiki, morali, estetiki in kulturi: in zaradi tega ne umem tega in onega, ki išče še v dvajsetem stoletju in po svetovni vojski skale, na katero bi postavil vzgojo. Ej, skali, ki je vzdržala do dvajsetega stoletja, že lahko nekaj zaupamo! —

Ivan Cankar ni bil ne Slomškar, ne klerikalec, ne tercijsalec; in vendar sloni vsa vzgojna moč njegovih del na zapovedi velike ljubezni do bližnjega; celo v »Podobah iz sanj« je srečal Oznanjevalca velike ljubezni do bližnjega, ko je le-tá bežal od ljudi-zveri, ki so veliko ljubezen do bližnjega pokopali tako globoko v zemljo, da je ne bomo izlepa zopet izkopali. In ravno Ivan Cankar nam je pokazal, da vzgojna moč nima svojih korenin v možganih, temveč v življenju samem.

Življenje pa ni izmišljena povest, temveč je resnica, ki rodi občutke, iz katerih se rodi hotenje in iz hotenja volja, da hočem živeti in delati tako, da bo dobro meni, mojemu bližnjemu in z nama vsej človeški družbi. V občutku, hotenju in volji tiči moč vzgoje; a to tróje se more oplojati samo ob resničnem življenju in ne ob jetičnem vzduhu, ki nam veje iz življenja umetnega simbolizma.

In kak občutek, kako hotenje in kako voljo vzbudita Matijček in most? — Ste že kdaj razmišljali o tem? — No, če še niste, vam povem jaz! . . .

V prvem hipu objame učenca in učenka strah; ko pa spoznata, da je strah v sredi otel, okoli ga pa nič ni, se ju poloti smeh; in ta smeh seže tako globoko, da začneta tudi učenec in učenka dvomiti o resnosti učiteljevi in učiteljčini.

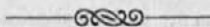
Strah in smeh in dvom pa niso oni občutki, ki bi rodili hotenje in voljo, temveč so občutki, ki rode odpor; in kdor meni, da vodi odpor pri vzgoji do stalnih uspehov, se bridko vara.

Omenil sem že zgoraj, da more tak občutek vzbuditi samo resnično življenje in zaradi tega bo morala biti ena izmed naših prvih skrbi, da vzbudimo kritiko, ki bo pomedla enkrat za vselej z vsemi pisatelji in sestavitelji, ki jim je umetni simbolizem ideal spisov za mladino in ljudstvo. Korenito bomo morali poseči tudi v knjižnice; in ko se nam bo posrečilo, očistiti vse to, pa bo zavel med nami svež, zdrav in močan vzduh, vzduh iz resničnega življenja, vzduh, ki bo rodil občutke in z občutki hotenje in voljo, ki bo delovala brez pedagoškega mrcvarjenja.

Vem, tudi občutek sam še ni vse; zakaj vsaka individualnost občuti drugače; in zaradi tega se ume, da bo treba individualiziranja tudi v vzgojnem oziru in sicer v tem oziru še posebno. In meni se zdi, da tiči ravno v individualiziranju vzgoje vzrok po zahtevi o razbremenitvi razredov; zakaj če ima razred 80—100 učencev in učenk, skoro ni mogoče, da bi poznala učitelj in učiteljica vse socialne razmere v vzgojo jima izročeni učencev in učenk; a če ne poznata teh, jima ne kaže drugega kakor to, da sežeta zopet po povestih o mostu, apnu, volku, odmevu v gozdu itd. itd. A v tem ne bo uspehov; vsaj stalnih uspehov ne bo; a nam gre v vsem, posebno pa še v vzgoji — za stalne uspehe. In če sežeta učitelj in učiteljica zopet po povestih o mostu, apnu, volku, odmevu v gozdu itd. itd., bodeta zopet nasilna; in nasilje rodi kvečjemu reproduktivnost, ki je meglena, in megle ne zagrobiš, pa naj bo ista tako gosta, kot je ljubljanska.

Preden nadaljujem, se mi zdi neobhodno potrebno, da izpregovorim še nekoliko besedi o važnosti poznanja socialnih razmer, v katerih žive učenci in učenke, ki jih je izročila človeška družba učitelju in učiteljici v vzgojo.

(Konec prih.)

Skupna organizacija učiteljstva.¹

Stanko Vrhovc.

Človek bi mislil, da je zadeva že popolnoma urejena in dovolj pojasnjena, ali vidi se, da temu ni tako. Pisalo in govorilo se je mnogo o tem, toda voz tiči — vsaj pri nas v Sloveniji — v istem blatu, kjer je zaostal. Iščimo vzroke in jih odstranimo, pa naj bodo kjerkoli hočejo!

Nisem se namenil iskati krivce tega zaviranja, pač pa samo pribiti nekatera dejstva, ki so se pokazala pri obravnavanju tega — za učiteljstvo toliko važnega vprašanja. Oglejmo si torej!

Ako vprašaš člana naše zveze, kje je vzrok, ti pove, da je nemogoča skupnost, dokler ne vidimo garancije za popolno nepristranost. Našteje ti v dokaz vsakovrstne napade na naše člane v »Učiteljskem tovarišu«.

Ako pa nasprotno govoriš s članom »Zaveze«, ti pa pove, da je nemogoče, dokler obstoja »Slomškova zveza« in najdejo v njej zavetja razni »avstrofilii«.

Kje je resnica? Prva trditev gre za tem, da se najde »modus vivendi«. Dokazi pa so le minimalne vrednosti in kažejo le — kako veliki kruhoborci smo še.

Zavezina trditev pa ima cilj ubiti »Slomškovo zvezo« s pomočjo osebnih napadov. Govoriti v »Učiteljskem tovarišu« o avstrofiliih, pa nima Zaveza niti najmanje pravice, dokler trpi, da nosijo pri njej glavni zvonec razni avstrijski zgodovinopisci in njih »žlahta«.

Ali je pa zahteva po razdružitvi naše zveze res tako neobhodno potrebna, da pridemo k skupni organizaciji? Mogoče je res nekaterim osebam to potrebno, nikakor pa ne našemu udruženju, ker isto ne sme sloneti samo na ramah nekaterih oseb, ampak mora biti izraz celokupnega učiteljstva, ako hočemo dati naši zgradbi trajnost.

Da je pa mogoče graditi stavbo trajnosti, je potreba predvsem načrta, ki je stavbenikom do skrajnosti jasen in brezhiben. Našim stavbenikom je to jasno in povedali so to v raznih resolucijah in tozadevnih člankih v našem glasilu. Pečjakov članek o skupni stanovski organizaciji jasno in določno pove, da je mogoča ta zgradba le na onih temeljih, ki so nam vsem v istini skupna — tedaj gmotno vprašanje učiteljstva in prospeh šolstva. Vsakemu našemu zavednemu članu je tedaj jasno, da v načelnem vprašanju ne moremo iti skupno in da ima vsak učitelj pravico združiti se tudi v kulturni organizaciji, kakoršna bo postala »Slomškova zveza« v istem hipu, ko se zgradi na možnih temeljih udruženje.

Preko tega članka so hoteli nekateri iti s puhlo frazo »filozofske lupine«, toda čas je pokazal, da hočejo iti preko »filozofskih lupin« le oni,

¹ O stanovski organizaciji se je že toliko pisalo, da je danes že skoraj vsaka beseda odveč. Vendar je treba pustiti svobodno besedo vsem našim članom, da ne posnemamo »Učit. tovariša«, ki vse črta, kar se ne strinja z nazori upravnih svétnikov neučiteljske »Učit. Tiskarne«. Na naši strani ni bilo v tem oziru nikoli nobene ovire, zato si lahko umijemo roke. Sedaj je najvažnejše pozitivno delo v naši organizaciji. Opomba ured.

ki nimajo sploh nobenega jedra v sebi in ki bi radi, da bi se krop in voda združila v mlačnost.

Nasprotno pa se je bralo v »Učiteljskem tovarišu« tudi par krasnih člankov, iz katerih se vidi, da tudi tam vlada pri nekaterih jasnost in si ne žele mlačnosti. Zdi se mi, da so ti članki izraz mlajše generacije, katerim gre v istini le za stvar samo, ne pa za osebe, ki naj bi pri organizaciji nosile oziroma igrale glavno vlogo.

Kaj pa je s trditvijo: »Kdor ne bo ubogal, bomo šli pa preko njega«? To je »bav, bav« za otroke; kajti resen stavbenik bi jih ne mogel izreči. Oni, ki gradi stavbo za 10.000 ljudi, ne sme imeti že načrta, v katerem se vidi, da je stavba za tisoč ljudi premajhna. Tudi ne sme biti na vratih stavbe napisal: »Tu sem smejo samo delavci, ki so v tako in tako obleko napravljeni.« Nasprotno stavba mora biti tako zgrajena, da najdejo vsi prostora v njej, pa naj bodo rdeče, belo ali višnjevo oblečeni.

Le tedaj bo to izraz celokupnega našega stanu in tako si jaz predstavljam našo skupno organizacijo. Tej grožnji bi stavil jaz nasprotno zahtevo, da odbor te organizacije sploh nima pravice sprejemati in odklanjati člane, temveč samo dolžnost vzeti priglasitev člana na znanje.

To pa radi tega, ker po mojem mnenju spada v to društvo vsak učitelj; kajti namen združenju je menda vendar — združitev vsega učiteljsstva v Jugoslaviji, da si zasigura gmotni položaj in da privede šolstvo v naši državi na ono stopnjo, ki ga mora šolstvo zavzeti v vsaki napredujoči državi. Bilo bi tudi umestno, da se pri volitvah delegatov vzame proporcionalni volilni sistem, da se izključijo iz društva razni osebni boji in da pridejo do izraza vse struje našega stanu.

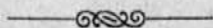
Ali pa se mora stavba nemudoma zvršiti? Potrebno bi bilo zelo, toda če bi se imela zgraditi na takih temeljih, da bi se čez par let zopet razrušila, je bolje, da se gradi počasi in temeljito. Biti nam mora več na tem, da ustvarimo nekaj trajnega, nego za par hipnih uspehov.

To je pa mogoče le na ta način, da si povemo svoja mnenja odkrito brez stranskih misli.

Treba je vzeti le pravičnost za podlago dogovorov in uspeh ne more izostati.

Ali pa bo mogoče misel združenja zatreti ali pa obrniti v neko gotovo strujo? Smelo trdim, da ne; kajti učiteljsstvo stoji že na tej stopnji omike, da zna ločiti pojem od pojma in da ve, kje je odkritost in poštenost.

Zato vam kličem zaviralcem: »Na delo!« — ali pa vam bo učiteljsstvo zaukazalo: »Proč od voza!« in ga potegnilo samo dalje, vam pa prepustilo žalostno vlogo škodljivcev našega stanu.

Skrb za vajence.

Fran Erjavec.

Te dni razpošiljajo podružnice »Državne posredovalnice za delo« na vsa šolska vodstva posebne vprašalne pole, tikajoče se posredovanja vajencev. Akcijo je priporočil tudi višji šolski svet. Kot t. č. vodja tega urada se čutim poklicanega, da izpregovorim tudi na tem mestu nekaj besed o tej važni panogi socialnega skrbstva in zainteresiram s tem zanjo najširše učiteljske kroge, saj je ona velikega humanitarnega, socialnega, narodnogospodarskega in vzgojnega pomena.

Kakor znano, se za to zadevo doslej pri nas ni brigal nihče. Šolo zapuščajóci otrok je bil pripuščen popolnoma samemu sebi in tudi starši niso vedeli, kam bi se obrnili za svét in pomoč. Tako je odšel vsak k prvemu mojstru, ki ga je hotel sprejeti v pouk. Pri tem pa ni nihče vprašal, ima li deček (oziroma deklica) za svoj prihodnji poklic tudi vse potrebne duševne in fizične kvalifikacije ali ne, in nihče se ni oziral na to, je li dotični mojster tudi sposoben vzgojiti iz dečka pridnega, poštenega in sposobnega pomočnika.

Kdor pozna dosedanje tozadevne razmere pri nas, ve, da je baš vajensko vprašanje eno izmed najbolj perečih in žalostnih. Zlasti po deželi so bile te razmere ponekod že kar prepatriarhalične. Prvo leto je nadomeščal vajenec pestunjo, drugo leto služkinjo, tretje leto hlapca in šele četrto leto je prišel pravzaprav k pouku v delavnico. Nekoliko bolje je bilo le v onih redkih krajih, kjer so imeli obrtno-nadaljevalne šole.

Pa tudi sicer je bilo za vajenca slabo preskrbljeno. V delavnici ga je lasal, klofotal vsak, od gospodarja preko gospodarja in pomočnikov do starejših vajencev. Izven delavnice se pa za vajenca navadno ni brigal nihče. Bil je prepuščen deloma samemu sebi, deloma najdvomljivejši družbi. O tem jasno govore porotne in sodnijske razprave, zlasti pa mladinska sodišča.

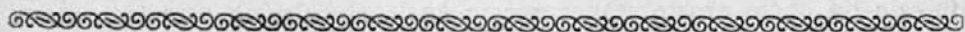
Te razmere so v bodoče nevzdržne. Kakor je sprejela država skrb za vzgojo mladine od 7. do 14. leta, tako mora skrbeti tudi za njeno nadaljnjo vzgojo dotlej, dokler ne stopi ta mladenič oziroma mladenka popolnoma v življenje. Tega naziranja niso le socialni politiki, ampak predvsem pedagogi in tudi pri nas je sprožilo učiteljstvo v tem oziru že marsikako lepo misel.

Prepričan sem, da bo šlo iz teh ozirov naše učiteljstvo zgoraj navedeni strogo humanitarni, vzgojni in socialno politični akciji z veseljem na roke in jo podpiralo po vseh svojih močeh. Njen namen je dobiti v svoje roke popolnoma vso regulacijo vajenskega trga. V ta namen se bodo razposlale vsako leto pred koncem šolskega leta na vse ljudske šole posebne vprašalne pole, enako na vse mojstre in tvrdke, da se na eni strani dožene ponudba vajencev, na drugi strani pa število prostih mest. Ko bodo ti podatki zbrani in zadobljen celotni pregled, se začne obravnava pri-glasov. »Državna posredovalnica za delo« ima v to svrhu predvideno po-

sebno komisijo za izbero poklicev, v kateri bi sedel zastopnik »Drž. posred. za delo«, en sodnik, en zdravnik, en zastopnik delavskih organizacij in en zastopnik obrtne zbornice. Pred to komisijo bo prišel potem vsak po edini priglas, kjer bi se podrobno obravnaval. Najprej bi se dognalo, je li deček fizično sposoben za navedeni poklic ali ne, dalje, ima li upanje, da si ustvari v dotičnem poklicu kedaj primerno lastno eksistenco ali ne, dalje, kateri mojster bi bil zanj najprimernejši. Vsega tega letos najbrže še ne bo mogoče izvesti, pač pa drugo leto, a vkljub temu se bo skušalo že letos postopati v tem oziru čim najrigoroznejše. Obravnava posameznih priglasov bo tekom poletja izvršena in na jesen, meseca septembra, se potem nakažejo vsem učencem mojstri, deloma tudi še prej.

Velike važnosti pri vsej akciji je, da so vse rubrike vprašalne pole čim najvestneje izpolnjene. V to svrho prosim vse gg. učitelje, da blagovolijo učence točno poučiti o njeni važnosti in pomenu. Enako naj učenci takoj naznanijo, če bi med tem odšli že sami v uk h kakemu mojstru, da mu posredovalnica ne bo zaman iskala primernege mesta. Če bodo tu sodelovali po svojih močeh vsi prizadeti faktorji, sem uverjen, da bo uspeh najlepši, vpliv pa najdalekosežnejši, kajti sčasoma bo poizkušala »Državna posredovalnica za delo« inciativno nastopiti tudi še v drugih pogledih vajenskega skrbstva.

Naše podeželske šole.

A. Kržišnik.

Kaj rado se vedno poudarja po časnikih, koliko napredneje je šolstvo v Sloveniji osnovano, nego v drugih jugoslovanskih pokrajinah. Da se ne bomo preveč vdajali iluzijam, da je pri nas vse v vzornem redu in da naj le vse lepo tako ostane, moramo spominjati, da je bila v razsuli Avstriji poleg Galicije naša Kranjska v zadevi šolstva najbolj zanemarjena kronovina. Ti dve deželi sta imeli vedno kake izjemne šolske zakone (v slabšem smislu). Da je pa ljudstvo kolikor toliko naobraženo, je pač v glavnem zasluga učiteljstva, ki je poleg vseh ovir in preko svojih obveznosti v najslabših razmerah požrtvovalno izvrševalo vzgojno in poučno delo. Po prevratu se je že marsikaj izboljšalo, ljudstvo zahteva in dobiva svoje meščanske šole, katerih prej niti v Ljubljani nismo imeli.

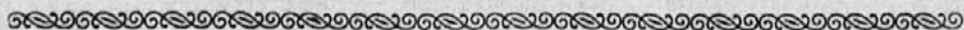
Mnogo dela nas pa še čaka pri izpopolnitvi ljudskih ali narodnih šol. Pri zadnjem sestanku S. Z. smo čuli od neke kolegije med drugim, da ima na enorazrednici 160 otrok. Te dni pa sem se slučajno sestal s kolegijno, ki mi je tožila, da ima na svoji enorazrednici 216, reci: dvesto šestnajst otrok. Razredi s 100—120 otroci so pa pri nas na deželi običajni, kljub vsem tozadevnim paragrafom. Seveda se poučuje v 2 skupinah, po §§ 15 in 51 š. u. r. dovoljeno le kot začasna odpomoč v izrednih primerih, pri nas praktično pravilo; tako da poučuje skoro vsak učitelj v resnici po dva razreda.

Kako naj imamo potem spoštovanje do zakonov, ako se z vednostjo oblasti javno teptajo? V nadzorniških poročilih se je kaj lepo čitalo: Poprečno število otrok v enem razredu je 60 ali 70. Zakaj se javnosti in oblastem naravnost ne pove: V toliko in toliko razredih sega število otrok od 100 do 200!? Ako se ne more sedaj naenkrat toliko šol razširiti, naj se da učiteljem in učiteljicam na eno- in dvorazrednicah, ki se morajo toliko čez zakonito mero mučiti, vsaj posebna doklada.

Naše šole so zanemarjene, razredi in učiteljska stanovanja vlažna ter dostikrat bolj kletem podobna nego učilnici, v kateri morajo otroci presedeti ves dan z učiteljstvom vred, ne da bi videli solnčni žarek. Dobivamo sicer obligatno novi list »Zdravje«. Ali pa mislite, da bomo že od lepih besedi zdravi? Okrajni šolski svet za ljubljansko okolico je izdal letos hvalevredne higijenične odredbe, treba le, da se tudi do pičice izvedejo, da ne bo ostalo le na — papirju. Toda nobena, še tako lepa odredba mi ne prinese solnčnih žarkov v šolo! Klopi nam plesnijo, knjige in zvezki v omari nam gnijejo dalje . . .

Ugovarjajo, da se ljudstvo protivi zboljšanju, razširjenju ali zidanju šole. V nekaterih krajih je to res, toda ljudstvo je navadno naščuvano od nasprotnikov šole. Sicer se pa dajo taki ljudje s primernimi sredstvi spreobrniti. Na bivšem Koroškem so vobče vzorne šole, učiteljstvo je že davno dobivalo od občin prosto stanovanje in kurjavo, oziroma primerno remuneracijo. Neki že vpokojeni okrajni šolski nadzornik mi je pripovedoval, kako je v svojem okraju to dosegel. Ako je bilo kako mesto razpisano, je razglasil učiteljstvu šolske razmere dotičnega kraja. Za zanemarjeno šolo potem dogovorjeno nihče ni prosil in ko 1 ali 2 leti v dotični kraj niso dobili učitelja, so bili na nadzornikov migljaj občinski možje takoj pripravljeni izboljšati šolo, kakor se je zahtevalo, da njihovi otroci niso zaostali v izobrazbi. To je bilo sicer drastično, pa zelo učinkovito sredstvo, da se ljudstvo izpametuje.

Da se pa vsak konflikt med šolo in denarnico našega ljudstva v kali odstrani, vztrajajmo pri zahtevi, naj prevzame država zidavo in vzdržavanje šol.

Ljud. šol. čitanka.

(Misli ob 1. št. Šol. lista za I. in II. stop.

Narodni, etični, estetični in relig. moment v čitankah.)

R. Pečjak.

(Dalje.)

Posrečena je zato misel, da je začel izhajati Šol. list, predno ustvarimo kaj trajnega. In eno nalogo je že izvršil: pokazal nam je, kako daleč smo še od dobrih čitank in koliko dela in truda nas še čaka. Predvsem mora prevejati sedaj vse šol. knjige duh narodnega ujedinenja — narodne svobode. Kljub vsej moderni internacionalni kulturi je pri nas narodno vprašanje na prvem mestu in med vsemi narodi pri nas najaktualnejše. Mi smo mlad narod,

moramo se nacionalno izživeti, ker se do sedaj še nismo. Skoka tu ne smemo delati, ker tako bi zidali na pesek. Mladina je brez tradicij in predsodkov in v njej se bo šele uresničilo čuvstveno in miselno popolno narodno ujedinenje, če bomo položili vanjo zdrava zrna. Šolski list je hotel to nalogo rešiti, ni pa se mu posrečilo. Predvsem ne diha iz vsega lista naša nova domovina. Skoki so preveliki. Treba bi bilo še tu in tam par drobnih, ljubkih sestavkov in ravnotežje bi bilo vpostavljeno. Dalje je ponesrečena oblika spisov. Povečini izzvenijo tako čudno oficijelno, da se človek nehote spomni starih avstrijskih čitank. Lepih, ljubkih sestavkov, polnih naivne otroške ljubezni, onih svobodnih izlivov prepolnih src, ne najdemo mnogo. Koliko nežneje, otroškopriskrčnejše izraženo ljubezen do Jugoslavije sem videl v spominski knjigi, ki so mi jo podarili učenci VI. razreda! Skoro dve tretjini vseh sestavkov je bilo posvečenih Jugoslaviji. To je dokaz, da mora mladina ravno to snov sedaj čuvstveno preživeti.

Ko pa človek čita Šol. list, se nehote spomni Hamleta: »Besede — besede — besede —«. Čemu toliko opisovanja in tako malo resničnega doživljanja! Pisatelji gledajo Jugoslavijo skozi svoja pedagoška očala in tako po svoje »opisujejo«. Ker pa čutijo sami, da jih mladina ne bo umela, zato pravijo: »Vsega tega mladina sedaj še ne boš razumela« etc. Podajte snov v čutni in čuvstveni otroški obliki, da jo bo vsaj čutno in čuvstveno doživela brez kakih neprebavnih ostankov v duši.

Otrok ljubi moč, ker se telesno in duševno razvija v tej smeri. Vsako stvar ceni v prvi vrsti po tem, koliko močne volje vanjo projecira. Ljubi dotično stvar, ker ljubi moč. Zato mora pa tudi v državi videti neizmerno moči. Prej so služili tem namenom generali, vitezi etc. Toda danes je militarizem padel in mora pasti še bolj.¹ S čim pa jih bomo nadomestili? Z modrim razlaganjem o velikosti, bogastvu Jugoslavije ne bomo veliko opravili, ker življenje otroka se giblje največ v prvi in drugi psihični stopnji: v zaznavanju, predstavah, fantaziji. Tu je treba direktnega doživljanja potom predstav — treba je fiziološkega vplivanja. Realni pouk nam bo pomagal. V tej točki pa je Šol. list popolnoma odpovedal. V njem strašijo abstraktnosti, ki so ponatisnjene iz starih čitank, kakor: »Živo srebro je rudnina, ki zmrzne takrat in takrat« etc. Moj Bog, kaj ni bil še nihče v živosrebrnem rudniku v Idriji ali v premogokopih v Hrastniku, Trbovljah etc., da bi nam opisal naš rudnik, našega mišičaste delavca, ki koplje v potu svojega obraza te rudnine — moč in bogastvo Jugoslavije? In če opisujemo polja, travnike, gozdove, mora dihati iz spisov zorenje in moč naših žit, šumenje in moč naših gozdov. Tudi tukaj pa moramo nanizati vse okoli mišic, ki se veselo pregibljejo in ustvarjajo. Kako bogata in različna je v tem oziru Jugoslavija! Na ta način bomo združili neločljivo delo in domovino, korist in lepoto, obliko in vsebino domovine, narodno in socialno vzgojo. Naš moderni narodni junak mora biti delavec v rudniku in tovarni, kateremu se pokore velikanski stroji, naš kmet na polju, ki preobrazuje z žuljavimi rokami in

¹ Dvomimo. Opomba ured.

s svojo živinico našo zemljo. Koliko energije je tu nakopičene! Dvigniti jo moramo, personificirati in preliti v učenčevo hotenje in čuvstvovanje. Ta narodna (ali kar je isto: državna) energija mu ni tuja kakor stara špart. junaška, saj živi sam med temi ljudmi. In sam jo bo črpal lahko samostojno dan za dnem iz svoje okolice, za katero se bo tudi bolj zanimal. Vplivala bo na njega individualno, kar je glavno, zraven pa bo imela v sebi še kali socialne etike. Da, delo mora biti prva in najsvetejša točka v našem narodnem (ali kar je isto: v vzgojnem) programu. Moderna gosp. kultura, ki zahteva nadprodukcijo, bo strla vse one narode in države, ki ne bodo tega vpoštevale in najskrbneje gojile. To metamorfozo našega čuvstvovanja in mišljenja pa izvrši tudi šola. Zato mora vse naše čitanke v primerni obliki prevejati ta duh. Stopiti bo treba na realnejša tla! Nikakor pa še s tem ne trdim, da naj se vse naše življenje materializira — mehanizira. Ne, naš narod je globoko idealen in te ideale naj mu šola najzvesteje čuva! Treba pa jih ie spraviti v sklad s potrebami moderne kulture, ker drugače nam jih ta pogazi. Proti vzhodu se bo treba orientirati. (Dalje prih.)

Kultura in književnost.

Šolski list¹, II. stop. Štev. 2. Uredil Andrej Rapè. Za 4. in 5. šolsko leto. Cena 8 K, 1920. Natisnila in založila »Učit. tiskarna« v Ljubljani. To je poln naslov knjige, ki obsega 112 strani, je razdeljena v šest poglavij in nudi 75 sestavkov različne vrednosti. Delu se pozna, da je stremel g. urednik za tem, da se izogne umetnemu simbolizmu; v tem oziru moram g. urednika pohvaliti. Nič kaj pa mi ni všeč, da so na račun tega izostali berilni sestavki s takozvano etično vsebino. Da se da tudi ob taki ogniti umetnemu simbolizmu, kaže sestavek »O domovina, ti si kakor zdravje!« Ali se ne zdi tudi g. uredniku, da bi k temu še lepše sodil Župančičev »Mornar«, nego pa sodi njegova »Ločitev«? — »Slavčeva zahvala« pa ni vredna piškovega oreha; pa makari je prevedena iz ruščine. Kaj bodo začeli v šoli z »Lanenim cvetom«, to mi je uganka. »Mila kakor pesem . . .« so božajoče besede za uho, a duša in srce bodeta ostala ob njih hladna. Opazil sem

tudi, da je g. uredniku ljubezen do domače grude posebno mila; prav in lepo je to; zakaj s tem je dokazal, da ve tudi on, da so šolske knjige več in manj otroci one dobe, v kateri so se rodile; a če ve g. urednik to, bi moral tudi vedeti, da rabi sedanja doba posebno medikamentov proti nečednostim, ki jih je rodila svetovna vojna. Da ob takih momentih ni treba siliti z umetnim simbolizmom v ospredje, pričajo Cankar, Župančič, Langerholz in še mnogi drugi; ne bo ostalo drugega, kakor iti k tem in podobnim v šolo.

Dobro je podana realno-poučna snov; samo način predavanja mi ni nič kaj všeč; tu bi priporočal malo več Homerjeve manire, t. j. bolje je, da v to smer to in ono pred očmi učencev in učenk nastaja, nego pa da se to in ono lušči iz celote, t. j. bolj všeč bi mi bila ob realno-poučni snovi sinteza, nego pa mi je analiza; resnici na ljubo pa moram priznati, da veje iz štev. 4., 6., 8. in iz štev. 13. (1., 2. in 3.) bolj inteza nego pa analiza; in to je tem berilnim sestavkom v korist. Uganka pa mi je, čemu so iz štev. 13. (4.—13.); zakaj samo markiranje izumitev ne bo nikomur v šoli in tudi izven

¹ Tu poročamo samo o književnih proizvodih, ki se pošljejo uredništvu, ki ni prejelo št. 2. šol. lista. Kritiko izjemno objavimo, ker smo jo prejeli izven uredništva. — Op. ured.

šole v korist; tu je treba kulturnih sličic. Čudno se mi zdi, da g. urednik sam ni opazil rapidnega padca v štev. 13.; zakaj 1., 2. in 3. se še obdrže, potem pa sledi od 4. do 13. padec za padcem; in skoro je drug hujši od drugega.

»Nasveti mladini« so pisani v maniri zapovedi in prepovedi. Meni pa je tozadevna manira Ivana Langerholza mnogo bolj všeč; zaradi tega opozarjam g. urednika na »Angelčka« izza l. 1919. in 1920.; uverjen sem, da mi bo g. urednik pritrđil, da se dá tudi tako kočljiva snov podati v maniri naravnega simbolizma.

V »Prirodi« in »Prirodopisju« začutim milje — meščana. Meni pa se zdi, da je S. l. namenjen vsi Sloveniji. Ali ni? — Ob ti snovi čutim, da se dela vse več in manj brez pravega načrta in se sprejme, kar pač pride pod roke; za slučaj pa, da se v tem oziru motim, t. j. da je bila tozadevna snov izbrana, pa je dvojno mogoče: prvič, da je imel g. urednik za to snov same slabe sotrudnike, in drugič, da je imel pri izboranju sam nesrečno roko. Všeč mi nista ne snov in ne način pisanja te snovi. Ali ni videl g. urednik v štev. 18., 21., 23. in 24. več besedi nego snovi? — Edina, ki vsaj deloma zadovolji, je štev. 24. Napačna tudi ni štev. 25.; a slaba je zaradi tega, ker ne nudi ne miljeja in ne snovi. Za milje nudi preveč, za snov pa nudi premalo.

Bolje so pisani berilni sestavki iz »Prirodopisja«. Da je tudi ob ti snovi sinteza hvaležnejša od analize, kaže štev. 34., dasi tudi ta ni izpeljana in završena tako, kot obljubi njen začetek. Kaj naj porečem k štev. 37.? — Nisem nasprotnik razvojne teorije; a če me bodo ob nji umeli otroci, to pa je drugo vprašanje; vsaj v 4. in 5. šolskem letu je to skoro docela izključeno. Mesto razvojne teorije bo zvenela v dušah otrok mična pravljica o tem, kako se je nekje zajček izpremenil v konja; verjel ne bo tega noben otrok; tudi oni ne, ki si bo zapomnil ime »hyracotherium«.

Ob »Prirodoslovju« mi je sinteza, t. j. celota, ki jo dobim potom poizkusov, zelo všeč; želel bi samo malo več živahnosti in ne bo odveč, če rečem tudi

— izbire. Posebno všeč bi mi bila ob »Prirodopisju in prirodoslovju« sinteza in analiza, kot jo zasledim v štev. 29., dasi tudi tukaj ni izpeljana tako, kot se mi zdi, da je bila v duhu zamišljena. Toda ta manira mi je všeč, ker nudi potom sinteze lep razvoj, v katerem se lahko odlikujeta učitelj in učenec, analiza pa nudi za učenca delo na domu in s tem delom si nabere učenec od leta do leta bogat zaklad, ki mu razširi duševno obzorje. Ta način sintetične in analitične izvedbe bi utegnil zadovoljiti tako, da bi izginila morda celo zahteva po posebni realni knjižici. Zaradi tega sem g. uredniku zanjo hvaležen; v svoji sintetično-analitični maniri nam je pokazal pot, po kateri lahko brez skrbi zdržimo beletristično in realno snov v eni knjigi. Povdarjam pa iznova, da želim v sintezi več živahnosti in poglobitve, ker le tako bo jasna tudi analiza — ki mora odgovarjati točno vsakokratnemu stanju vede — in le tako bo izvedena tudi v praksi teorija, ki zveni iz rekla, da je obnavljanje mati učenosti. Da, obnavljati je treba; a obnavljanje ne sme biti mlatenje prazne slame, t. j. obnavljati se ne sme vedno v eno in isto smer. To monotonost v obnavljanju zabrani sintetično-analitična manira že samoposebi. Ume se, da na ta način more pisati samo tisti, ki obvlada snov, katero podava, docela in ve, da tiči prostost metode v tem, da zahteva skoro vsak objekt svojo. Z ozirom na to prostost metode je treba poznati vsakokratno stanje vede povsem; saj omenil sem že zgoraj, da tiči prostost metode ravno v elasticiteti umne izbire, t. j. prilagoditve metode temu in onemu objektu. A ravno v tem, da zna pisatelj metodo prilagoditi objektu, tiči vsa umetnost spisovanja realne snovi za knjige, ki so namenjene mladini naših osnovnih narodnih šol. (Konec prihod.)

Fran Erjavc. Izbrani spisi. Uredil Ivan Dornik. I. zvezek. Povesti. V Ljubljani 1919. Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslov. tiskarna. Prav je napravil Dornik, da se je spomnil Erjavca, ki je izšel iz znamenite osme šole l. 1854, kateri je utiral pot v literarno življenje idealni Janežič s

svojim »Glasnikom«. Vsa ta mladina pa je potem šla korak naprej. Današnja generacija pozna Erjavca že samo iz čitank in zato je bila potrebna nova izdaja. Erjavca je bil večji v poljudno-znanstvenih sestavkih nego v povesti, zato pričakujemo v doglednem času nadaljnjih zvezkov.

Grška vadnica. Sestavil Fran Bra-dač, profesor v Ljubljani. Ljubljana 1920. Založila Jugoslovanska knjigarna, Tiskala Jugoslovanska tiskarna. Cena 24 K (z doklado K 28·80). — Tudi to je treba enkrat povedati: Jugoslovanska knjigarna je podjetna in naša kultura se

ji ima zahvaliti za lepo vrsto književnih daril. Lahko rečemo, da je v Sloveniji napravila v tem oziru največ. To je treba pa še posebej zato povedati, ker že težko dobiš šolsko ali drugo knjigo v trgovini in še težje najde pisatelj založnika.

A. Lebarjeva, **Oskrba manjnadarjencev** je izšla. Naroči se lahko kar pri Slomškovi zvezi v Ljubljani. Ta naslov zadostuje. Cena 21 K s poštino vred, v knjigarnah nekoliko več. Knjiga spada v krajne, okrajne in zasebne učiteljske knjižnice. Naročite takoj!

Zapiski.

Aforizmi o otroku. Otrok je pesnik po božji volji.

Otrok ljubi raznoterost, dogodke, vrvenje, pisano življenje.

Otrok ne premissluje, on živi, uživa neposredno življenje, živi, da uživa.

Otrok je žejen in lačen lepote: ti, pedagog, ne skrbi, če jo bo doumel, on jo bo užil.

Od besede ljubi bolj sliko; ne mislim samo na čopič, barvo in platno, ampak tudi na sliko v širšem pomenu. Slikaj z besedami, mimiko, pričaraj živ sočnat dogodek in misli, da grabi z rokami, kar se vrsti pred njim. Sliko vzame s seboj, besede same ne, ker mu je prazen zvok. Barve mu ne oblede v duši, zvok izdoni, o moralist, v praznoto!

Z moraliziranjem, praznim besedenjem, kvariš otroka. Nikogar otrok, posebno nadarjen, ne sovraži tako, kakor tebe, dolgočasneža! Smelo si bo utrl pot iz sive pustinje. Dal bi ti osata, ki ga seješ ob njegovi poti preko pisane loke, in najraje bi te zasul s peskom, s katerim zasiplješ njegove rože in čudoviti živi vrec!

Tako si oskrnil lepoto samo in gorje ti, ker otrok teži po božji volji k lepoti in radosti: življenje mu je velik dogodek in pesem.

In prišel je krut in učen človek, zgrabil za zagrinjalo in ga hotel odgrniti. Stoj, zločinska roka: ne naenkrat! Živ-

ljenje samo bo nebogljenca potegnilo iz lepih pokrajin. Daj mu železne volje, kompas in veslo, pa si storil vse; jadra naj v božjem imenu sam preko razburkanih valov.

Ko orje temna skrb v srcu, se otrok — človek rad ozira nazaj in sanja »razkošno nadoblačno luč«. Ljubi še vedno, kar je ljubil nekoč — baš zato, ker je ljubil. Dajte velikemu otroku več lepote! Izgnanec ljubi celo kamen iz svoje domovine: kamen živi, poje pesem življenja v raju in je ves ožarjen od prelestne luči.

Nasujte cvetic v areno, kjer bijemo boj! Dajte velikemu otroku več lepote in možnost, da jo užije! — Ste videli človeško zver? — Glej ga, dela se junaka, pa je otrok ter hlepi za prelestnimi žarki iz dalj! — Ernest Sušteršič.

Iz obljubljene dežele framazonstva. »Jugoslavija« z dne 3. junija t. l., št. 131, poroča o delovanju novoizvoljenega parlamenta na Češkem sledeče: »Načrt o ločitvi cerkve od države je izdelal dr. Bartošek iz nar. socialistične stranke. Takoj v prvi seji novega parlamenta so podali nar. socialisti in soc. demokratje predlog za ločitev cerkve od države. Po načrtu naj izgine iz proračuna postavka za versko kulturo. Nobena verska družba naj se ne podpira. Vse cerkveno premoženje naj prevzame država. Verniki posameznih cerkvâ lahko ustanove

zasebne družbe, ki dobe v brezplačno uporabo stavbe z inventarjem, v kolikor je to potreba. Matrike naj bodo civilne, zakon tudi. Verstvo ne more biti niti obvezen, niti neobvezen predmet šolskega pouka. Duhovniki, ki so bili zvesti državljani, dobe državno penzijo.« — Tako se godi v državi, kjer ni zadosti katoliških društev, kjer so taki »katoliki«, ki mislijo, da je dovolj, če gredo v nedeljo v cerkev in še morda o Veliki noči k spovedi — zunanje delo pa prepuste svobodomiselcem. To je tudi približno ideal naših svobodomiselcev in njihovih prijateljev! Razlika med našimi in češkimi svobodomiselci je le ta, da so ti odkritosrčni, naši pa so bolj potuhnjeni, ker se še ne upajo na dan in je zato boj proti njim tem težji.

Naša pota. »Liberalci in socialisti zahtevajo torej zlasti ločitev glede šole in zakona.

Vse šolstvo naj se podpravi in cerkveni vpliv naj se popolnoma izloči iz šol. Dodati moramo še to: logični liberalci in socialisti morajo zahtevati, da se izloči iz šol sploh vsak verski vpliv. Zakaj moderna demokracija prav zato zahteva ločitev Cerkve in države, ker se človeštvo v verskih rečeh ne ujema več in se mora vsakemu pustiti popolna svoboda. Bil bi pa čuden demokratizem, če bi se izločila n. pr. iz šol katoliškega ljudstva katoliška vera, a bi se oznanjal v njih budizem. Za katoliško ljudstvo je mogoča le šola s katoliškim verstvom ali nobenim! Torej vsak verski vpliv naj se izloči iz šol. Sedaj pa nastane notranje nasprotje. Po načelih katoliškega ljudstva in po načelih modernih šolnikov »šole ne smejo biti samo učilnice, marveč morajo za svoje delo postaviti na prvo mesto vzgojo, zato jim njihovega šolskega smotra ne sme določiti pouk, določati ga mora vzgoja«. Zopet pa po načelih katoličanov prava vzgoja ni mogoča brez verstva. Torej mora dosledno ves smoter šolskega pouka določati verstvo. Kaj naj torej katoliško ljudstvo začne? Šole prvi namen je vzgoja, vzgoje po načelih katoličanov ni brez verstva, moderna demokracija pa hoče prav vsak verski vpliv iz šol izločiti. Ali je pa to demokratično, siliti katoliško ljudstvo

v šole, ki nasprotujejo katoliški misli? V imenu svobode vesti se zahteva brezverska šola, in vendar je taka šola v najhujšem nasprotju ravno s svobodo vesti!

Brez religije ni prave vzgoje. Vsaka religija je boljša za vzgojo kakor pa nobena! Brez vere v Boga in posmrtnost nima etika nobene življenske moči; je etiketa za navadne razmere, a ni etika za težke boje življenja! Zato je vsaka taka ločitev tudi socialno kvarna in pogubna. Krivična katoliškemu ljudstvu, družbi in državi sami pa pogubna.

Tudi to je treba še dodati, da je molk v šoli o takih rečeh (pri pouku prirodoslovja, zgodovine, etike) zelo enakovreden z negacijo religije in ateizmom! Če bi tudi torej liberalci in socialisti z laizacijo šole ne imeli nobenih zlih namenov, vendar že ločitev sama povzroča razkristjanjenje ljudstva.

Moderna demokracija torej ne more po pravici zahtevati šole brez vere. Če država ni enoverna, n. pr. krščanska, da bi bila vsa šola krščanska, naj državni zakon samo na splošno določi, da je šola verska in naj se potem šole versko ločijo (diferencirajo) po plemenih. Ali pa, kar misli F. W. Foerster, da bi bilo še najbolje, država naj se odpove šolskemu monopolu ter naj prepusti šolstvo avtonomnim občinam, sebi naj pa pridrži samo vrhovno kontrolo, da bo mera izobrazbe povsod zadostna. Razume se pa, če bodo državne šole verske, da ne bomo branili svobodomiselcem svobodomiselnih šol, tudi ne, če jih bo država podpirala ali vzdrževala. Mislimo, da je dosti bolj demokratično, kakor pa, če zahteva nekaj svobodomiselcev, naj bodo vse državne šole svobodomiselne, krščanski večini naj se dovolijo kvečjemu zasebne verske šole, seveda na njih stroške in še po nekaki milosti!

Ker smo za pravo demokracijo, zato smo zoper ločitev Cerkve in države glede šolstva. Laična šola bi zanesla v ljudstvo notranji razdor. Vzgoja bi ne bila več enotna, ampak raztrgana, smoter šole bi bil nemogoč. (Naša pota I., str. 34—37. Dr. A. Ušeničnik v članku »Cerkev in država«.)

Avtoriteta šolskega voditelja. Višji šolski svet je izdal vendar enkrat naredbo o javni kvalifikaciji. Toda že se jih oglasi par sto, le ta nam županil ne bo. Naša organizacija gotovo nima prav nobenega povoda, da bi se ogrevala za sedanjo šolsko oblast, toda v tem slučaju je pa treba le pomisliti, če je ta glasni in odklanjajoči učiteljski »vox populi« tudi res — božji. Posebno velja to o pravicah šolskega voditelja. Kar odkrito povemo: Prav je, da je na šoli neka avtoriteta, ker brez te ni šole in ne vzgoje. Ni še dolgo, ko smo čuli tam iz lepe Gorenjske sklep krajne učiteljske konference, da se ne pusti več nadzorovati od svojega nadzornika. Drugič lahko zvemo, da so razboriti učitelji zapodili svojega voditelja in nekega dne odpovedo učenci pokorščino svojemu učitelju. To je princip anarhije, boj vsakega proti vsem in vseh proti vsakemu. Tu je imelo svoj izvor tudi načelo, da naj učitelj voli svojega nadzornika, načelo, ki je moglo prodreti

samo v prevratni in zmedeni dobi. Kakor bi ne imela pri takih vprašanih odločati cela vrsta činiteljev, ker pri šoli ne gre za železniške vagoni ali poštne vozove, ampak za žive ljudi, s katerimi ima pouk in vzgoja opraviti. Pod to kategorijo spada tedaj tudi vprašanje šolskega voditelja. Neoporečno pa je, da mora biti učiteljstvu odprta široka pot pritožbe, če misli, da se mu godi krivica. Omenjamo, da je na srednjih šolah priznana ravnatelju zdatno večja avtoriteta in vendar ne čujemo o kakih posebnih pritožbah. Zato pa je ravno treba dvigniti vse učiteljstvo in na taka mesta postavljati ljudi, ki bodo že po svoji priučeni in prirojeni taktosti čuvali svojo objektivnost. Če govorimo tukaj o avtoriteti, seveda ne mislimo kakih potentskih »šefov«, temveč voditeljev, ki bodo znali ustvariti iz vsake šole — individualnost. To bo potem najboljša kvalifikacija za učiteljstvo in učitelja-voditelja. Pouk, vzgoja in avtoriteta — to je nerazdružljivo!

Društvena in stanovska kronika.

V Maribor! Vse člane Slomškove zveze pozivljamo, da nemudoma prijavijo svojo uležbo k slavnosti v Mariboru. Pošljite svoj naslov in 20 K Slomškovi zvezi v Ljubljani. Nihče naj ne ostane doma!

Tvornica učil in šolskih potrebščin. 25. maja t. l. se je vršil ustanovni občni zbor imenovane zadruge v magistratni dvorani v Ljubljani. V upravni svet so bili izvoljeni: dr. Bevk Stanislav, gimn. ravnatelj, Fabinc Franc, glavni učitelj, Gangl Engelbert, viš. šol. nadzornik, Jelenc Luka, ravnatelj mešč. šole, Juvanec Ferdo, šol. vodja, Reisner Josip, profesor (predsednik). V upravni svet so bili izvoljeni: Bernot Ivan, strok. učitelj, Gabršek Franc, viš. šol. nadzornik (predsednik, Gnus Anton, šol. ravnatelj, Tejkal Ivan, profesor, Zupančič Vita, strok. učiteljica. — Zadružni delež znaša 100 din. = 400 K, ki se lahko plača v štirih enakih in zaporednih obrokih. Tvornica je zopet važno gospodarsko učiteljsko podjetje, zato naj naše učiteljstvo pridno kupuje zadružne deleže. Opozorjamo na oklic na ovojnem listu. Slomškova zveza je pristopila kot društvo s svojim deležem.

Seja viš. šol. sveta. (Uradno). Višji šolski svet je na svoji seji 27. maja 1920 imenoval za ravnateljico I. dekl. mešč. šole v Mariboru Zoro Klavžar, strok. učiteljico II. dekl. mešč.

šole v Mariboru; za stalnega strokovnega učitelja na mešč. šoli v Celju Franca Hribernika, začasnega strok. učitelja na isti šoli.

Dalje je imenoval za nadučitelje: v Rečici Branka Zemljiča, učitelja v Solčavi; pri Sv. Benediktu v Slov. Gor. Ivana Majhna, učitelja pri Sv. Rupertu v Slov. Gor.; v Teznu Antona Brumna, sedaj začasno v Teznu; v Radvanju Radoslava Knafliča, začasnega šolskega vodjo istotam; v Studencih pri Mariboru Antona Hrena, začasnega šolskega vodjo ravnatam; na deški ljudski šoli v Šiški Jakoba Furlana, učitelja na prvi mestni deški ljudski šoli v Ljubljani; za nadučiteljico na dekliški šoli na Studencih pri Mariboru pa Adelo Šmid, sedanjo začasno voditeljico iste šole; za strokovnega učitelja za rokotvorni pouk na pomožni šoli v Ljubljani Jakoba Blagajna, dosedaj na I. mestni deški mešč. šoli v Ljubljani.

Službi stalnega suplenta in stalne suplenteke na ljudskih šolah v Ljubljani sta se podelili Ivanu Kocijančiču in Albinu Kocijančičevi, do sedaj stalnima učiteljema v Bučiči vasi.

V isti seji so se imenovala za stalne učiteljice: v Gotovljah Draga Zajc, učiteljica v Slivnici; v Framu Rozalija Žolger, učiteljica pri Sv. Petru pod Svetimi gorami, in Ljud-

mila Skrbinšek, učiteljica pri Sv. Marjeti na Dravskem polju; in za učiteljice za ženska ročna dela: na II. dekl. mešč. šoli v Ljubljani (Sp. Šiška) Cecilija Skubic, sedaj v Postojni; za Cirkovce in Podovo Elizabeta Jug-Weixel, sedaj pomožna učiteljica ženskih ročnih del v Podovi; za Pilštanj in Zagorje Ana Grmovšek, sedaj začasno v Pilštanju; za Vojnik in Novo Cerkev Ana Smolnikar, učiteljica ženskih ročnih del v Zavodnju; za Čadramlje in Pr. hovo Josipina Pauser-Dobnik, iz Ponikve ob južni železnici; za Zreče in Skomarje Kristina Klun, otroška vrtnarica v Strnišču; za Podsredo in Koprivnico Franciška Arko v Ravnem dolu pri Sodražici; za Tezno in Dev. Mar. v Brezju Viktorija Breziger, učiteljica ženskih ročnih del v Strnišču; za Breg pri Ptujju Elizabeta Kosi; za Braslovče in Letuš Franja Urbas; za Mokronog in Tržišče Marija Dolžan iz Novakov pri Trziču; za Homec, Rove in Krtino Marica Trampuš; za ljubljanske dekliske ljudske šole Ivana Demšar, Rozalija Lampič, Julija Kuntih in Marija Avbelj.

Premestila se je iz službenih ozirno iz Ptujja Franja Simonič v Zavodnje.

Stavil se je tudi predlog na poverjeništvu za uk in božičastje glede zasedanja službe ravnatelja na drž. gimnaziji z nemškimi učnim jezikom v Ljubljani.

Za ljudsko šolo v Mostah se je sistemizirala služba stalnega kateheta, Ljudska šola v Brezicah se je razdelila v štiri razredno desko in štiri razredno deklisko šolo.

Sprejel se je učni načrt za slovenščino kot učni jezik na gimnazijah in realnih gimnazijah v Sloveniji.

Končno je sklenil višji šolski svet predlagati poverjeništvu za uk in božičastje pomaknitev nekaterih učnih oseb na učiteljskih in srednjih šolah.

Usposobljenostni izpiti so se začeli na državnem učiteljskem 23. aprila in 7. maja. Uspeh izpitov je sledeči: A. Za meščanske šole so bili usposobljeni: a) za prvo skupino: Likar Franc iz Št. Vida, Demšar Josipina iz Št. Vida (s slov. in nem. uč. jez.); b) za drugo skupino: Namorš Leopold iz Krškega (z odliko), Kovačič Marija (s. Simforoza) iz Celja, Petelin Ana iz Ljubljane (z odliko). B. Izpit iz slov. uč. jezika za mešč. šole (I. sk.) je napravila Sinkovec Olga (M. Emerika) iz Škofje Loke; za francoščino (s slov. in n. m. uč. jezikom) so bile aprobirane Kokalj Marijanica, Mladič Marija (z odliko) in avnik Mara. Izpit iz slov. uč. jezika za ljudske šole so napravili: Napolaj Josip iz Borovlj, Posnik Ivan iz Gobenice, Bamberg Marija iz Predoselj, Kreiner Marija iz Kočevja, Tylli Ana iz Zvirč. Oss-Pinter Franciška iz Roncogna je napravila dodatni izpit iz n. m.ščine kot predmet na lj. šolah z italijanskim učnim jezikom. C. Za ljudske šole so bili usposobljeni: Brodnik Anton iz Kostanjevice, Držaj Vaclav iz Trziča, Duic Friderik iz Zreče, Ivanetič Alojzij iz Novega mesta, Lapajne Ivan iz Novega mesta, Menard

Viljem iz Sp. Šiške, Razpotnik Albin iz Semiča, Sumperer Ivan iz Fare, Škorpik Alojzij iz Trziča, Va je Ivan iz Krškega, Vuk Alojzij iz Vrhniko, Bitežnik Zora iz Ige vasi, Cerne Cirila z Bleda, Eriavec Josipina iz Zatičine, Gostiša Ana iz Crnomlja, Herbst Pavla iz Zagorja na Krasu, Ivančič Josipina iz Strnišča, Jakše Gabriela z Roba, Krebjel Flora iz Svibnega, Kunčič Alojzija z Jesenic, Lachainer Marija z Blok, Martinc Marija iz Sv. Duha pri Halozah, Meško Iljka z Zidanega mosta. Mlač Julija iz Kranja, Moljk Josipina z Blok, Nitsch Marija iz Ljubljane (z odliko), Orehek Angela iz Ovšiš, Pavlica Rafaela iz Zg. Jezera, Premrov Marija iz Cirknice, Ravnik Angela iz Kostela, Rudolf Ema iz Št. Vida pri Vipavi, Sekula Marija iz Rudnika, Skok Gabriela iz Špitaliča, Stiene Serafina iz Sostrega, Tomc Marija iz Moravč, Turek Erna s Čateža, Uršič Zora iz Strnišča, Veninšek Marija iz Gornjega grada, Vogrinc Marija iz Dobrne, Weber Franjo iz Starega trga, Zemljič Amalija s Čateža, Zupanec Cirila iz Dolenje vasi.

Zborovanje podružnice Slomškove Zveze za ljubljanski okraj na Viču. Pri občnem zboru okoliške podružnice se je splošno izrekla želja, naj bi se vršilo prihodnje večje zborovanje na Viču. Zato je podružnični odbor sklenil, prirediti zborovanje dne 20. maja v ljudski šoli na Viču. Udeležba je bila precej mnogoštevilna; tudi tovariši in tovaršice ljubljanskih šol so to zborovanje posetili; predsednik vse navzoče pozdravi s prisrčnimi besedami.

Na dnevnem redu so bile tri točke: 1. Predavanje o samotvornem pouku. 2. Nastop v v smislu predavanja. 3. Podružnično zborovanje.

Za prvo in drugo točko se je radevolje ponudil tamošnji nadučitelj in predsednik centrale tov. Ivan Štrukelj. Predavatelj je v izrazitih potezah naslikal izvor, važnost in daljnji razvoj samotvornega pouka.

V tem smislu je izvršil tudi drugo točko pri nastopu o samotvornem pouku. Predavatelj je to svojo nalogo izborno rešil pri računstvu, nazornem nauku, čitanju in risanju, deloma z nalašč za to pripravljenimi klinčki, deloma z izstriženimi črkami. Kako mično je bilo gledati viške »malčke«, ki so znali spretno uporabljati na povelje učiteljevo razdeljene jim klinčke, kar se je zlasti pokazalo pri računstvu in risanju! Tukaj smo videli umetnost tolikan poudarjene koncentracije pouka. Zbrano učiteljstvo je pazno sledilo vsem točkam polurnega predavanja, kakor tudi pri nastopu, ki je trajal nad $\frac{3}{4}$ ure. Marsikateri udeležnik je sklenil, da hoče tudi v svoji šoli poskusiti s samotvornim poukom. Ta metoda je zato tolike važnosti, ker je otrok prisiljen sodelovati, pa to sodelovanje je otroku prijetno, ker mu podaja snov sama potrebnih sredstev. Želeti je, da bi se ta metoda tudi po naših šolah udomačila. Pokažimo slovenski učitelji, da n-še šolstvo ne nazaduje. Naj ne bo podružnice, kjer bi se ne predavalo o samotvornem pouku. Udeležniki smo tovarišu nad-

učitelju Štruklju hvaležni, da nas je vpeljal v samotvorni pouk; sam pa je žel splošno priznanje.

Nastopu je sledilo zborovanje. Pri zborovanju predlaga tovariš Slapšak, da se predavanje o samotvornem pouku priobči v Slovenskem Učitelju. Poseglo se je v debato od več strani, kar je dalo zborovanju živahno lice. Predsednik omenja umrlega tovariša nadučitelja Bregarja v Zgornji Siški, ki je bil vsekar zvest Slomškovega prapora in neustrašen zagovornik učiteljstva v okrajnem šolskem svetu.

Tajnica prečita imena vseh članov tukajšnje podružnice ter z veseljem konstatira, da se bližamo številu 70, kar so navzoči radostno vzeli na znanje.

Predsednik centrale navdušuje člane, naj se v kolikor možno obilnem številu udeležijo mariborske slavnosti, naj tudi Slomškova zveza prestopi že enkrat meje stare Kranjske. Po drugih bolj ali manj važnih razgovorih zaključijo predsednik zborovanje.

Po zborovanju se je polovica udeležnikov podala na Vič k Erbežniku, kjer je bilo skupno kosilo.

Čuli smo, da tako živahnega in prijetnega zborovanja še ni bilo v naši podružnici in da naj se enaka zborovanja večkrat prirejajo pri nas in drugod.

Podružnica »Slom. zveze« za Kočevski okraj je zborovala dne 8. aprila v Kočevju v prostorih slovenske ljudske šole ob prav številni udeležbi. Veselilo nas je še posebno, da smo videli v svoji sredi več mladih novih članov naše podružnice; upamo, da bodo zanaprej naši stalni zborovalci.

Predsednik Tomšič otvori zborovanje s prisrčnim pozdravom na vse tovariše in tovarišice, pozdravi posebno še okr. glavarja dr. Ogrina, okr. šol. nadz. Novaka ter akademike iz Ribnice. Omenja, da le v skupnem delu dosežemo naš končni cilj, zato izreka

vsem prav lepo zahvalo za obilno udeležbo. — Okr. glavar pozdravi učiteljstvo v imenu okr. glavarstva, želeč zborovalcem kar največ uspeha.

Nato je predaval akademik filozof Ambrožič: »Nova doba in vzgoja«. Za stvarno in zanimivo izvajanje se mu izreče iskrena zahvala. Izrazila se je želja, da bi svoje predavanje objavil v »Slov. Učitelju«, kar predavatelj obljubi. — O referatu se je na to razvila živahna debata, med drugim zlasti glede redov »sposoben« in »nesposoben«. Udeleževali so se je: Malešič, Ambrožič, Levstik, Ilc, nadz. Novak, Peterlin, Tomšič ter naposled okr. glavar Ogrin, ki poudarja, da moramo preiti počasi do one dobe, ko se ne bomo učili zaradi redov, ampak za življenje.

Po debati prebere predsednik resolucijo slov. učiteljskega društva za kočevski okraj, ki jih je bilo sklenilo na svojem zborovanju dne 11. marca ter predložilo naši podružnici, da sklepa o njih. Po daljšem razpravljanju se je v odgovor sprejela sledeča resolucija:

»Člani »Slom. zveze« so mnenja, da je treba najprej sporazumno z našim osrednjim odborom pripraviti pravila, ki nikakor ne bodo nasprotovala načelom »Slom. zveze«, sicer ni mogoče nadaljnjih razgovorov, še manj pa vstop v novo organizacijo.«

Ko smo se končno še dogovorili, da bode prihodnje zborovanje — občni zbor — pri Novi Štifti v ribniški dolini, je predsednik zaključil zborovanje.

Sestanek krščanskomislega učiteljstva na Štajerskem. Na binkoštno soboto sta se peljala na sestanek predsednik in urednik. Razgovor je predvsem pokazal, da dobimo tudi za Štajersko v doglednem času katoliško učiteljsko organizacijo.

Od težke bolezni je zopet okreval tov. ravnatelj Jan. N. Jeglič, vodja II. mest. lj. šole v Ljubljani. Prestal je nevarno operacijo.

Iz nasprotnega tabora.

Za učiteljstvo! Prihodnje mesece začno izhajati na ovitku našega lista v obliki literarnih portretjev zanimive črtice pod napisom: Iz dežele koritarstva ali paraziti v učiteljskih organizacijah. Obsegale bodo: 1. Jaka Dimnik ali Cankarjevi junaki gospodarijo v učiteljskih organizacijah. 2. Engelbert Gangl ali kdo lahko postane v Jugoslaviji šolski nadzornik. 3. Luka Jelenc ali bistroumnik predsednik učiteljske organizacije. 4. Sateliti ali koritarji drugega reda. — Feljtonistično pisani članki bodo veleaktualni in utegnejo postati pravi literarni užitek slehernega jugoslovanskega učitelja. Pozneje izidejo v posebni brošuri v slovenščini in srbo-hrvaščini.

Ubijmo ga! S to krilatico je prišel Jaka Dimnik, klasični zastopnik slovenskih staršev v viš. šol. svetu, k nadučitelju Slapšaku ter mu kazal članke, v katerih napada urednika našega lista, ki so potem res izšli v števil. 23. Učit. Tov. Za to kolegialno ljubeznivost se bo zagovarjal Jakec pred okraj. sodiščem v Ljubljani, Trideset let je ubijal Dimnik vse, kar ni trobilo v njegov rog, to pot jo bo pa skupil — upajmo, da enkrat za vselej, ker potem bo mir v učiteljskih vrstah.

Ubijmo vsakogar, ki ni naš, je bojni klic znamenite triperesne učiteljske deteljice Dimnik-Gangl-Jelenc. Dimnik dobi v kratkem svoje plačilo, z Jelencem bo obračunalo učiteljstvo, Bertla si bomo pa večkrat ogledali na ovitku našega lista, ker bo treba enkrat dognati, kako sploh pride ta mož do tega, da pohaja po naših šolah.

V Budanjah je bil. Kdo? No, naš viš. šol. nadzornik Gangl je tam služboval, pa jo je kmalu ubral v Ljubljano med mestne sence. Tam je pisal tudi dnevnik — samo ne vprašajte, kako. Pa službena klasifikacija o njegovem službovanju na realki, ta bo poučna — kadar jo priobčimo. Celo življenje se je ogibal šolske sobe — danes pa naj kvalificira naše v šolski službi osivele učitelje in učiteljice, ljudi, ki so pol življenja pustili pri šol. otrocih. Za sokolskega generala naj gre! Liberalna politika ga je prinesla v šolo, politika ga naj zopet odnese.

Dokaze! V št. 23 mi očita »Tov.«, da sem proti stanovski organizaciji in da hujskam učiteljstvo. Uredništvo »Tov.« prosim, da naj navede moje besede in kraj, kjer sem to storil. Brez strahu pa povem, da sem proti stanovski organizaciji, v kateri bi vihtela svojo nagajko izvestna klika. V tako »stanovsko« organizacijo ne dobite nobenega člana Slomškove zveze. Odpadnike pa že itak imate.

F. Fabinc.

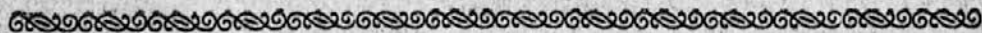
Kako je delal izpit za meščanske šole, ki ga seveda ni napravil g. Engelbert Gangl, o tem se bo poročalo v posebni črtici, ki je že zgoraj omenjena. In ta možakar naj nadzira vestno in pridno učiteljstvo. Njegovi politični agenti pa hujskajo proti šol. sestram, ki se jim je izročila šola v Kočevju. Kako visoko stoje nad njim!

Urednika ne morejo dobiti. »Zaveza« je razpisala službo urednika »Učit. Tov.« Oglasil se ni nihče. Kateri učitelj pa tudi pojde pod teroristično vladno Jelenc-Gangl-Dimnik? Sedaj so izročili list zopet — družini Dimnik, zato pa zopet bljuje samo blato.

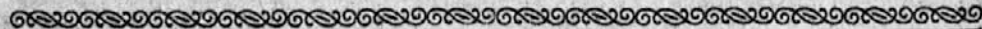
Drago Hudé, sedaj učitelj na Jesenicah, odklonjeni kandidat Slom. zveze, zaupnik avstrijske vlade in zato c. k. šol. nadzornik v okupirani Srbiji, ki sedaj rad rogovili v »Učit. Tov.«, je pred vojno grdo pisal o Srbih v »Popptniku«. O tem prihodnjč.

Sklad Slomškove zveze.

Neimenovan katehet (v zadnjem izkazu po pomoti izpuščen)	K	20	Grčar Angela, učiteljica	K	20
Mikuž Lina, učiteljica	"	100	Vremšak Ela, učiteljica	"	20
Abram Slavica in Milica, uč.	"	50	Kratnar Marija, učiteljica	"	20
Heferle Vida, učiteljica	"	20	Čenčič Angela, učiteljica	"	20
Schubert Stefanija, učiteljica	"	30	Albreht Antonija, učiteljica	"	20
Žitko Anica, učiteljica	"	30	Stele Cilka, učiteljica	"	20
Klemenc Ivana, učiteljica	"	20	Janša Angela, učiteljica	"	20
Žebre Jerica, učiteljica	"	10	Odlasek Josip, nadučitelj	"	20
Schubert Angela, učiteljica	"	30	Lomšek Antonin, učitelj	"	20
Odlasek Minka, učiteljica	"	20	Klemente Valentin, učitelj	"	10
Klančar Avgusta, nadučiteljica	"	20	Meglič Katka, učiteljica	"	10
Kenda Angela, učiteljica	"	20	Schnabl Balbina, učiteljica	"	10
Fischer Helena, učiteljica	"	20	Gregorec Minka, učiteljica	"	10
Fischer Josipina, učiteljica	"	20	Koman Maks, nadučitelj	"	10
Kocijančič Julija, učiteljica	"	20	Pogačar Andrej, učitelj	"	10
Rožič Viljem, nadučitelj	"	20	Hirschman Anica, učiteljica	"	30
Lončarič Marija, učiteljica	"	20	skupaj	K	840
Tomec Marija, učiteljica	"	20	Današnji izkaz	K	840—
Sever Melanija, učiteljica	"	20	Prej izkazanih	"	1226-90
Černigoj Slavko, učitelj	"	20	Skupaj	K	2066-90
Žebre Jerica, učiteljica	"	20	Prispevke pošiljajte na naslov: A. Pirc,		
Žitko Minka, učiteljica	"	20	mest. učitelj na II. m. šoli v Ljubljani.		
Iglič Kornelij, učitelj	"	20			

»Slovenski Učitelj« izhaja sredi vsakega meseca. Uredništvo in upravnilstvo je v Ljubljani, Židovska steza 4/III. Naročnina za društvene člane K 40.—, za nečlane K 30.—. (Pri društvenih članih je v naročnini vračunjena društvena članarina. Vsak društveni član mora biti naročnik lista.) Spisi in dopisi se pošiljajo uredništvu do 2. vsakega meseca. Reklamacije, naročnino in dopise sprejema uredništvo »Slovenskega Učitelja« v Ljubljani.

Last »Slomškove zveze«. — Oblastem odgovoren I. Labernik, učitelj na Rakovniku.
 Tiska »Jugoslovanska tiskarna« v Ljubljani.